

УДК 338.23:332.142.4

Ільїна М. В.

Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України

ЦІЛЬОВИЙ ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ТИПОВИХ ГРУПАХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розроблено й обґрунтовано математичну модель цільового прогнозу розвитку туристично-рекреаційної сфери регіонів України. Представлено результати прогнозування перспектив досягнення цільових індикаторів розвитку сфери на коротко- та середньостроковий період за показниками охоплення населення послугами туризму і санаторно-курортного оздоровлення. За результатами цільового прогнозування здійснено групування регіонів України та ступенем досягнення цільових показників розвитку туристично-рекреаційної сфери.

Ключові слова: туристично-рекреаційна сфера, цільове прогнозування, турист, санаторно-курортний заклад, індекс, інтегральна оцінка.

Проблема та її зв'язок із науково-практичними завданнями. За основними показниками діяльності туристично-рекреаційної сфери регіонів України до ключових проблем сфери слід віднести недовикористання наявного потенціалу інфраструктури рекреаційної сфери, виснаження та деградацію природних і лікувальних ресурсів Криму з одночасним недовикористанням природно-лікувальних властивостей Карпатського регіону, погіршення інфраструктурного забезпечення санаторно-курортних закладів та об'єктів готельного господарства, диспропорцію між кількістю розташованих в окремих регіонах оздоровчих закладів та закладів відпочинку, високий ступінь зносу основних засобів.

Санаторно-курортні і оздоровчі заклади України працюють не на повну потужність: протягом 2012 року з 2,9 тис. закладів понад 438 не працювало, у тому числі близько половини – через відсутність коштів на експлуатацію [1]. Переважна більшість таких об'єктів є закладами тривалого перебування, що мають особливий потенціал для лікування й оздоровлення громадян. Середня кількість ліжок (місць) в одному санаторно-курортному закладі країни складає 162 од., однак місткість закладів Волинської, Кіровоградської, Луганської областей є удвічі-тричі меншою за цей показник. Малі розміри санаторно-курортних закладів перешкоджають їх ефективній роботі, стаючи на заваді розвитку інфраструктури, розширенню асортименту послуг, підвищенню рівня матеріально-технічного оснащення.

У деяких регіонах склалося вкрай неоптимальне співвідношення між кількістю розташованих на їх території лікувально-оздоровчих закладів та закладів відпочинку. Всього у 2012 році в Україні налічувалося 708 лікувально-оздоровчих закладів та 2,2 тис. закладів відпочинку. Тобто на 1 санаторно-лікувальний заклад в Україні припадає 3 будинки відпочинку. Розташування санаторно-курортних і оздоровчих закладів залежить від наявності на території регіону природних лікувальних ресурсів; натомість будинки відпочинку мають бути розташовані на території країни більш рівномірно і так, аби забезпечувати доступ мешканців усіх без винятку регіонів до довготривалого відпочинку без додання значних відстаней. Однак в окремих регіонах існує гострий дефіцит будинків, пансіонатів, баз відпочинку: у Вінницькій області функціонують 28 санаторних закладів і лише 1 будинок відпочинку, у Рівненській – відповідно 12 і 7, Тернопільській – 12 і 3, Хмельницькій – 14 і 2. Така структура санаторно-курортних і оздоровчих закладів не задовольняє регулярні потре-

би громадян у якісному відпочинку та загальному оздоровленні.

В окремих регіонах України, в т.ч. у традиційних туристично-рекреаційних центрах, мають місце процеси здрібнення готелів та інших місць тимчасового розміщення туристів: зменшуються середня місткість закладів, площа та кількість готельних номерів. Якщо середня місткість 1 готельного підприємства в Україні серед юридичних осіб складає 89 місць, то Миколаївській області – 44, Луганській – 48, Чернігівській – 49, Сумській – 51. Готельним закладам Кіровоградської, Волинської, Миколаївської, Полтавської областей притаманні значно менші за середні по Україні показники середньої площі 1 номеру. Ці та інші проблеми сфери туризму і рекреації обґрунтовують потребу у докорінній зміні системи управління сферою з урахуванням визначених державою цілей та пріоритетів і загальноєвропейських тенденцій.

Останні дослідження та публікації за темою. Дослідження туристично-рекреаційної сфери мають міждисциплінарний характер та найбільшою мірою стосуються оцінки і використання туристично-рекреаційних ресурсів, розміщення об'єктів туризму і рекреації, визначення обсягів послуг, що надають такі об'єкти. Структуру, особливості територіального розміщення рекреаційних ресурсів досліджували М. Багров, Ю. Веденін, В. Руденко, І. Твердохлебов, територіально-рекреаційні системи – М. Долішній, М. Нудельман, М. Пістун, О. Шаблій, проблеми функціонування туристично-рекреаційного комплексу – Б. Букринський, Н. Коржунова, І. Швець, рекреаційну місткість та природно-рекреаційний потенціал територій – М. Крачило, С. Генсірук, М. Нижник. Відомі наукові розробки теоретичних і методологічних основ управління розвитком туристично-рекреаційної сфери О. Балацького, О. Бейдика, А. Бузні, Г. Гуцуляка, Я. Ковалюк, Н. Коніщевої, Ф. Мазура, В. Мацоли, Є. Мішеніної, М. Паламарчука, М. Реймерса, І. Синякевича, О. Шаптали. Окремі напрями рекреаційної діяльності досліджують у своїх працях В. Азар, В. Квартальнов (туризм), А. Гела, С. Трохимчук (санаторно-курортне лікування), В. Куценко, Л. Якобсон (забезпечення рекреаційної сфери об'єктами соціальної інфраструктури). Дослідження з питань охорони природно-рекреаційних ресурсів та їхнього сталого розвитку знайшли своє відображення у працях І. Бистрякова, Т. Галушкіної, З. Герасимчук, С. Харічкова, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Л. Чернюк, Л. Черчик. Внесок туристичної галузі у загальний соціально-економічний розвиток та

її значення для світової економіки визначають у своїх дослідженнях багато зарубіжних учених: Р. Арежкі, Дж. Боуен, Р. Браймер, Ф. Котлер, Дж. Майкенз, Б. Мірбабаєв, Г. Папірян, Дж. Піотровський, А. Фрейтаг, М. Шагазатова.

Нерозв'язана частина проблеми. Узагальнюючи теоретичні роботи вищезазначених авторів, слід вказати на брак уваги з боку дослідників до задач прогнозування розвитку туристично-рекреаційної сфери за окремими показниками. Тим більше, що поза увагою дослідників залишається визначення перспектив досягнення запланованих національними і регіональними програмами цільових показників розвитку сфери, а також можливостей узгодження тенденцій розвитку вітчизняної туристично-рекреаційної сфери із загальноєвропейськими тенденціями.

Мета наукового дослідження. Метою наукового дослідження є визначення за допомогою методу прогнозування перспектив досягнення цільових показників розвитку туристично-рекреаційної сфери регіонів України на коротко- та середньостроковий період за показниками охоплення населення послугами туризму і санаторно-курортного оздоровлення.

Метод дослідження. Цільове прогнозування розвитку туристично-рекреаційної сфери включає такі основні етапи, як відбір та обґрунтування показників функціонування сфери на коротко- та середньостроковий період (до 2015 та 2020 рр.), визначення цільових індикаторів, яким мають задовольняти показники у певний період часу, розрахунок цільового прогнозу для регіонів України, групування регіонів за розрахованим рівнем досягнення цільових показників (до 2020 р.).

Для прогнозування розвитку рекреаційної сфери обрано показник охоплення населення санаторно-курортними послугами, а туристичної сфери – розподіл туристів за метою подорожі. Показник охоплення населення санаторно-курортними послугами відображає щорічну кількість осіб, оздоровлених у санаторно-курортних і оздоровчих закладах України протягом тривалого часу; ретроспективний аналіз показника охоплює період з 1992 року. Показник розподілу туристів за метою відвідування складається з обсягу подорожуючих зі службовою, діловою або освітньою метою та з кількості осіб, що подорожують із метою дозвілля, відпочинку та спортивно-оздоровчого туризму (аналізовано з 1997 року). Вибір та визначення цих показників детально обґрунтовано й описано у попередніх працях (див. напр. [2]). Цільові індикатори показників розраховано наступним чином.

У 2010/2011 році санаторно-курортними послугами було охоплено 2,28 млн. українських громадян, або 4,98% від наявного населення країни [3]. Ретроспективний аналіз демонструє, що обсяг оздоровлених у вітчизняних санаторно-курортних закладах українців та їх питома вага у загальній структурі оздоровлених із року в рік зменшуються. Цільовий прогноз розвитку санаторно-курортної сфери розроблено з метою поступового збільшення до 2020 р. показника охоплення населення послугами сфери до рівня, вищого за поточний та такого, що передуватиме економічній кризі 2008 р. (5,67%). Для визначення кількості громадян України, що мають бути оздоровлені у 2015 та 2020 рр. для досягнення цільового показника, враховано демографічні тенденції та прогнозоване зменшення чисельності наявного населення країни. Загальні обсяги оздоровлення населення у 2015/2016 та 2020/2021 рр. за цільовим прогно-

зом визначені з урахуванням іноземних туристів за формулою:

$$y_t = i + g \times N_t \quad (1)$$

де y – загальний обсяг оздоровлених у санаторно-курортних закладах України,

t – часовий період (рік прогнозу: 2015/2016 або 2020/2021),

i – середня щорічна кількість іноземців, оздоровлених у санаторно-курортних закладах України протягом 2001-2010/2011 рр.,

g – цільовий показник: частка оздоровлення українських громадян у санаторно-курортних і оздоровчих закладах України у 2020 р. (дорівнює 0,0567),

N – загальна прогнозована чисельність наявного населення у t -й рік.

За середніми показниками регіонального розподілу оздоровлених у санаторно-курортних закладах України протягом 2001-2011 рр. було розраховано обсяги оздоровлення за регіонами.

У 2011 р. загальна кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України, складала 2 млн. 343 тис. осіб (5,1% від загальної чисельності населення країни), у т.ч. 1 395,3 тис. (3,1%) туристів-громадян України, які виїжджали за кордон, та 604,7 тис. (1,3%) внутрішніх туристів. Ці показники є значно меншими за обсяги внутрішнього та закордонного туризму у країнах Європи. За нашими розрахунками, здійсненими на основі даних статистичної агенції Європейської Комісії Евростат [4], частка туристів серед населення країн ЄС у 2011 році склала 52%, що складаються з 26% внутрішніх туристів, 16% – закордонних та 9% – туристів, що подорожують протягом року як всередині країни, так і за кордоном. Середній по країнам ЄС показник обсягу внутрішнього туризму обрано за цільовий для досягнення туристичною сферою України до 2020 року.

Загальний обсяг відпочинкового туризму в Україні у 2020 р. обраховано за формулою:

$$y = N \times l \times s \quad (2)$$

де y – загальна кількість туристів в Україні, що подорожують із метою дозвілля та відпочинку, N – загальна прогнозована чисельність наявного населення в Україні у 2020 р.,

l – середня щорічна частка дозвілєвого туризму у загальній структурі вітчизняного туризму за період 2001-2010/2011 рр. (дорівнює 0,65),

s – цільовий показник: частка туристів серед загальної кількості населення країни у 2020 р. (дорівнює 0,26).

Цільові показники обсягів дозвілєвого туризму за регіонами України у 2020 р. обчислені з урахуванням регіональних тенденцій за період 2001-2011 рр.

Основні результати дослідження. За цільовим прогнозом обсяги оздоровлених протягом тривалого часу в санаторно-курортних і оздоровчих закладах України зростуть з 2,66 млн. у 2010/2011 до 2,91 млн. осіб у 2015/2016 р. та незначною мірою зменшаться у 2020/2021 р. до 2,84 млн. осіб головню через негативні демографічні тенденції у країні. При цьому у зв'язку зі стабільністю обсягів в'їзного оздоровчого туризму зростатиме кількість оздоровлених у перерахунку на чисельність наявного населення країни. Обсяги оздоровлених протягом тривалого часу в санаторно-курортних і оздоровчих закладах регіонів України за цільовим прогнозом розраховані за даними Державної служби статистики України [3] та представлені у табл. 1.

Обсяги оздоровлених в санаторно-курортних і оздоровчих закладах регіонів України за цільовим прогнозом

	всього, тис. осіб			на 1 тис. наявного населення, осіб		
	2010/11	2015/16*	2020/21*	2010/11	2015/16**	2020/21**
Україна	2 664,0	2 905,7	2 842,8	58,2	65,4	65,6
АР Крим	821,1	871,0	852,2	418,2	461,3	462,9
Вінницька	61,2	65,3	63,9	37,3	40,8	40,9
Волинська	28,0	30,8	30,2	27,0	31,0	31,1
Дніпропетровська	84,2	84,5	82,7	25,2	25,9	26,0
Донецька	210,1	253,2	247,8	47,4	58,2	58,4
Житомирська	16,7	24,9	24,4	13,1	19,8	19,9
Закарпатська	63,4	61,3	60,0	50,8	51,4	51,6
Запорізька	177,3	187,8	183,7	98,5	106,5	106,9
Івано-Франківська	27,6	29,5	28,8	20,0	22,2	22,3
Київська	50,5	66,4	65,0	29,4	39,9	40,0
Кіровоградська	10,5	10,7	10,5	10,3	10,8	10,8
Луганська	32,9	51,4	50,3	14,3	22,7	22,8
Львівська	328,0	280,3	274,3	128,9	114,7	115,0
Миколаївська	102,4	125,9	123,2	86,6	108,8	109,2
Одеська	239,8	255,4	249,9	100,4	111,4	111,8
Полтавська	57,9	61,8	60,5	38,9	42,3	42,5
Рівненська	22,5	25,9	25,4	19,5	23,4	23,5
Сумська	11,3	14,3	14,0	9,7	12,4	12,5
Тернопільська	14,4	18,0	17,7	13,3	17,1	17,2
Харківська	45,8	56,6	55,4	16,6	21,2	21,2
Херсонська	130,0	169,3	165,7	119,5	159,1	159,6
Хмельницька	17,2	17,7	17,3	12,9	13,7	13,7
Черкаська	26,4	34,7	33,9	20,5	27,5	27,6
Чернівецька	3,1	3,6	3,5	3,4	4,2	4,2
Чернігівська	12,9	20,9	20,4	11,7	19,2	19,3
м.Київ	48,4	59,7	58,4	17,3	23,0	23,1
м.Севастополь	20,5	24,5	24,0	53,8	67,5	67,7

* Прогнозні показники.

** За середнім прогнозом чисельності наявного населення, розробленим Інститутом демографії НАН України [5].

За цільовим прогнозом кількість внутрішніх туристів в Україні до 2020 року має зрости до 26% на рік від загальної чисельності населення країни. З урахуванням даних середнього демографічного прогнозу на 2020 рік [5] та середньої щорічної частки дозвілєвого туризму у загаль-

ній структурі туризму (65%), для досягнення визначених цілей обсяг туризму з метою дозвілля та відпочинку загалом по Україні у 2020 р. має скласти понад 7,5 млн. осіб. Регіональний розподіл цього цільового обсягу дозвілєвого туризму представлено у табл. 2.

Обсяги туризму з метою дозвілля та відпочинку за регіонами України у 2020 р. за цільовим прогнозом, тис. осіб

Україна*	7 542,1	Київська	86,2	Харківська	316,3
АР Крим	1 004,1	Кіровоградська	56,1	Херсонська	238,6
Вінницька	90,3	Луганська	147,2	Хмельницька	194,1
Волинська	155,1	Львівська	448,4	Черкаська	78,1
Дніпропетровська	311,9	Миколаївська	141,5	Чернівецька	162,4
Донецька	415,5	Одеська	542,6	Чернігівська	75,8
Житомирська	44,2	Полтавська	140,3	м.Київ	4 062,2
Закарпатська	236,4	Рівненська	100,8	м.Севастополь	574,1
Запорізька	334,5	Сумська	86,3		
Івано-Франківська	854,6	Тернопільська	120,4		

* Підсумок даних по регіонах перевищує дані по Україні за рахунок осіб, обслуговуваних за співдоговорами

За результатами цільового прогнозування та з використанням методики інтегрального оцінювання економічних показників [6] обраховано індекси регіонів України за обсягами відпочинкового туризму та санаторно-курортного оздоровлення населення у 2020 р. та відповідно здійснено групування регіонів. Розмір індексів варіюється від 0 до 1, де 0 характеризує найгірший стан показника, а 1 – найкращий. На основі індексів обсягів відпочинкового туризму та санаторно-курортного оздоровлення розраховано інтегральний індекс розвитку туристично-рекреаційної сфери регіонів України у 2020 р.. Як видно з табл. 3, найкраще забезпечуватимуть населення санаторно-курортними послугами у 2020 р. профільні заклади АР Крим (1,00), Львівської (1,00), Херсонської (1,00), Одеської (0,97), Миколаївської (0,95), Запорізької (0,93) областей. За обсягами відпочинкового туризму лідерські позиції утримуватимуть АР Крим (1,00), міста Київ та Севастополь (по 1,00), Івано-Франківська область (1,00), Одеська (1,00), Херсонська (0,95) області. Враховуючи обидва показники, слід очікувати, що найкраще туристично-рекреаційна сфера розвиватиметься в АР Крим (1,00), в Одеській (0,99), Херсонській (0,97), Львівській (0,88) та Запорізькій (0,86) областях.

Таблиця 3

Індекси показники розвитку туристично-рекреаційної сфери регіонів України у 2020 р. за цільовим прогнозом

	індекс за обсягом санаторно-курортних послуг	індекс за обсягом відпочинкового туризму	інтегральний індекс розвитку сфери
Україна	0,570	0,717	0,639
АР Крим	1,000	1,000	1,000
Вінницька	0,356	0,238	0,291
Волинська	0,270	0,659	0,422
Дніпропетровська	0,226	0,403	0,302
Донецька	0,508	0,403	0,452
Житомирська	0,173	0,149	0,160
Закарпатська	0,449	0,837	0,613

Запорізька	0,930	0,802	0,863
Івано-Франківська	0,194	1,000	0,440
Київська	0,348	0,218	0,276
Кіровоградська	0,094	0,238	0,150
Луганська	0,198	0,275	0,233
Львівська	1,000	0,775	0,880
Миколаївська	0,950	0,517	0,700
Одеська	0,972	1,000	0,986
Полтавська	0,370	0,406	0,387
Рівненська	0,204	0,385	0,280
Сумська	0,109	0,317	0,186
Тернопільська	0,150	0,482	0,269
Харківська	0,184	0,499	0,303
Херсонська	1,000	0,947	0,973
Хмельницька	0,119	0,633	0,275
Черкаська	0,240	0,261	0,250
Чернівецька	0,037	0,791	0,170
Чернігівська	0,168	0,295	0,223
м.Київ	0,201	1,000	0,448
м.Севастополь	0,589	1,000	0,767

Групування регіонів України за розрахованими інтегральними індексами здійснено за допомогою кластерного аналізу методом К-середніх та із забезпеченням відносної однорідності показників всередині груп (коефіцієнт варіації не перевищує 23%). Виділено три групи регіонів: перша об'єднує регіони з низьким рівнем розвитку туризму і рекреації, друга та третя – відповідно з середнім та високим рівнем.

Згідно з цільовим прогнозом на 2020 р. найвищі показники розвитку сфери туризму і рекреації будуть притаманні АР Крим, Запорізькій, Львівській, Одеській, Херсонській областям та м. Севастополю. Друга група включає сім регіонів: Волинську, Донецьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Миколаївську, Полтавську області та м. Київ. Решті регіонів (14 областям) будуть притаманні низькі показники розвитку туризму і рекреації (табл. 4).

Таблиця 4

Групування регіонів України за інтегральним індексом розвитку туризму і рекреації у 2020 р., розрахованим за цільовим прогнозом

група 1 – низький рівень розвитку	група 2 – середній рівень розвитку	група 3 – високий рівень розвитку			
Харківська	0,303	Миколаївська	0,700	АР Крим	1,000
Дніпропетровська	0,302	Закарпатська	0,613	Одеська	0,986
Вінницька	0,291	Донецька	0,452	Херсонська	0,973
Рівненська	0,280	м. Київ	0,448	Львівська	0,880
Київська	0,276	Івано-Франківська	0,440	Запорізька	0,863
Хмельницька	0,275	Волинська	0,422	м. Севастополь	0,767
Тернопільська	0,269	Полтавська	0,387		
Черкаська	0,250				
Луганська	0,233				
Чернігівська	0,223				
Сумська	0,186				
Чернівецька	0,170				
Житомирська	0,160				
Кіровоградська	0,150				

За цільовим прогнозом до 2020 року обсяги туристів, що подорожують із метою дозвілля, відпочинку, спортивно-оздоровчого туризму, зростатимуть випереджаючими темпами. За обсягами відпочинкового туризму у 2020 р. до третьої, найперспективнішої за цим показником, групи належатимуть АР Крим, Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Херсонська області, міста Київ та Севастополь. Друга група із середнім рівнем розвитку відпочинкового туризму об'єднуватиме Волинську, Запорізьку, Львівську, Миколаївську, Харківську, Хмельницьку та Чернівецьку області. Решта регіонів не матимуть значних перспектив збільшення обсягів туристів, що подорожують із метою дозвілля та відпочинку.

За обсягами санаторно-курортного оздоровлення населення найбільш перспективними залишатимуться АР Крим, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Одеська, Херсонська області. Середній рівень санаторно-курортної сфери буде притаманний Вінницькій, Донецькій, Закарпатській, Київській, Полтавській та м. Севастополь.

Аналізуючи групову приналежність регіонів за обома показниками окремо, слід відзначити, що згідно з цільовим прогнозом до 2020 р. лідерські позиції зберігатимуть АР Крим, Одеська та Херсонська області: за обома аналізованими показниками – обсягами санаторно-курортних послуг та відпочинкового туризму – ці три регіони належатимуть до третьої групи. Значні перспективи розвитку також матимуть Закарпатська,

Запорізька, Львівська, Миколаївська області та м. Севастополь, які поєднуюватимуть високий рівень розвитку сфери за одним із показників із середнім рівнем за іншим.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ключовими проблемами туристично-рекреаційної галузі в Україні є недовикористання інфраструктурного потенціалу рекреаційної сфери з одночасним виснаженням природних ресурсів морських узбереж; погіршення інфраструктурного забезпечення санаторно-курортних закладів та об'єктів готельного господарства, скорочення обсягів оздоровлення населення, надзвичайно малі обсяги спортивно-оздоровчого, дозвіллевого та відпочинкового туризму.

Згідно з результатами прогнозування цільові показники розвитку туристично-рекреаційної сфери в середньостроковому періоді (до 2020 р.) можуть бути досягнуті лише в частині регіонів України. Це такі традиційно популярні туристичні центри, як АР Крим, Закарпатська, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Одеська, Херсонська області, а також м. Севастополь. У решті регіонів, які не мають відповідного туристично-рекреаційного потенціалу, для досягнення цільових обсягів охоплення населення послугами туризму і санаторно-курортного оздоровлення необхідно суттєво удосконалювати регіональну політику розвитку туризму і рекреації з урахуванням наявного природо-ресурсного і культурно-історичного потенціалу кожного з регіонів.

Список літератури:

1. Туристична діяльність в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – Київ : Державна служба статистики України, 2013. – 272 с.
2. Соціальний ресурс формування інноваційної економіки в контексті сталого розвитку : [монографія] / [В.І. Куценко, О.В. Гаращук, О.О. Євсєєва та ін.] ; за наук. ред. В. І. Куценко / Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – Київ : Видавництво «Задруга», 2013. – С. 215–235.
3. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні. Статистичний бюлетень. – Київ : Державна служба статистики України, 2011. – 91 с.
4. Demunter C. Domestic tourism / C. Demunter, C. Dimitrakopoulou // Eurostat. Statistics in focus. – 2011. – No. 49/2011. – С. 2. – Режим доступу до журналу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-SF-11-049.
5. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України. Вкладка: Розробки/Прогнози/По Україні. [Електронний ресурс] / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – Режим доступу до сайту Інституту : <http://www.idss.org.ua>.
6. Шубалий О. Методичні та прикладні засади інтегрального оцінювання комплексності використання лісоресурсного потенціалу / Шубалий О.М. // Статистика України. – 2011. – № 3. – С. 60–66.

Ильина М. В.

Институт экономики природопользования и устойчивого развития
Национальной академии наук Украины

ЦЕЛЕВОЙ ПРОГНОЗ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИИ В ТИПОВЫХ ГРУППАХ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Резюме

Разработана и обоснована математическая модель целевого прогноза развития туристско-рекреационной сферы регионов Украины. Представлены результаты прогнозирования перспектив достижения целевых индикаторов развития сферы в коротко- и среднесрочном периоде по показателям охвата населения услугами туризма и санаторно-курортного оздоровления. По результатам целевого прогнозирования осуществлено группирование регионов Украины по степени достижения целевых показателей развития туристско-рекреационной сферы.

Ключевые слова: туристско-рекреационная сфера, целевое прогнозирование, турист, санаторно-курортное учреждение, индекс, интегральная оценка.

Піна М. В.

Institute of Economics of Natural Resources Use and Sustainable
Development of National Academy of Sciences of Ukraine

GOAL-ORIENTED FORECAST OF TOURISM AND RECREATION ADVANCEMENT IN TYPICAL GROUPS OF UKRAINE'S REGIONS

Summary

Mathematic model to forecast goal-oriented development of tourism-and-recreation sphere in Ukraine's regions is elaborated and explained. The model is applied to estimate if the sphere will achieve goal indicators identified as scope of services supplied by tourist agencies and sanatorium-and-resorts enterprises in short-and middle-run. Using outcomes of the goal-oriented forecast regions of Ukraine are classified in groups by integral indices showing if goal indicators of the development of tourism-and-recreation sphere will be achieved.

Key words: tourism-and-recreation sphere, goal-oriented forecast, tourist, sanatorium-and-resort enterprise, index, integral assessment.

УДК 332.14.009.12

Капінус Ю. І.

Черкаський державний технологічний університет

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

У статті розглянуто роль провідних факторів формування конкурентоспроможності регіону. Аналізуються відомі фактори впливу на конкурентоспроможність регіону та виявляються фактори, врахування яких у діяльності регіональних органів влади дасть змогу прискорити процеси розвитку регіону та зміцнення його конкурентних позицій. Визначені основні складові компоненти моделі підвищення конкурентоспроможності регіону.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, регіон, конкурентна боротьба, інвестиції, глобалізація, економічне зростання.

Постановка проблеми. В українській економіці відбуваються якісні зміни, пов'язані з глобалізацією, нерівномірністю розвитку, загостренням конкурентної боротьби між регіонами. Важливість побудови конкурентоспроможної економіки сприяла появі у складі наукових досліджень категорії «конкурентоспроможність», але, виходячи зі стану і рівня конкурентоспроможності регіонів України, бачимо, що на цьому етапі така проблема ще й досі залишається гострою.

До невирішеної частини загальної проблеми конкурентоспроможності регіону слід віднести виділення найбільш впливових факторів, а також виявлення факторів, які не мають видимих ознак, але є суттєвими у забезпеченні розвитку регіону з метою їх врахування при формуванні відповідної регіональної політики. Саме в даному контексті надзвичайно актуальною стає проблематика визначення індивідуальних факторів регіональної конкурентоспроможності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям продовження досліджень науковців за визначеною проблемою дослідження конкурентних переваг та конкурентоспроможності регіонів є численні праці вітчизняних і зарубіжних вчених: В. Філонича, В. Геєця, Г. Антонюка, Р. Фатхудинова, С. Дорогунцова, І. Брикова, Д. Стеценка, А. Сухорукова та інших вчених.

Мета дослідження – вивчення шляхів формування конкурентоспроможності регіонів та конкурентних переваг, їх взаємозв'язків та взаємовпливів; визначені найбільш впливові з них, що можуть бути покладені в основу моделі підвищення конкурентоспроможності сучасного регіону.

Виклад основного матеріалу. Розвиток країни та її регіонів залежить від конкуренції та потребує

оновлення підходів до здійснення регіонального управління. У свою чергу, це обумовлює необхідність виявлення факторів, які можуть стримати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з глобальними економічними трансформаціями, та забезпечити підвищення конкурентоспроможності регіонів України на засадах їх саморозвитку та самоорганізації [1].

Забезпечення умов для цивілізованого і динамічного розвитку, створення (формування) конкурентоздатності – ключовий елемент у числі національних пріоритетів в будь-якій країні, це найважливіша функція державного регулювання економіки [2, с. 416]. В загальному вигляді конкурентоспроможність означає здатність виконувати свої функції (призначення, місію) з необхідною якістю і вартістю в умовах конкурентного ринку. Конкурентоспроможність може визначатися в порівнянні з іншими аналогічними об'єктами, а частіше – з кращими [3].

Основою формування конкурентоспроможності будь-якого економічного фактора виступають конкурентні переваги. Загальновідомим є твердження про те, що конкурентоспроможність досягається тим об'єктом, який має конкурентні переваги. Крім того, конкурентні переваги, конкурентний потенціал та низка інших понять є основними категоріями, які визначають конкурентоспроможність [1].

Формування і використання конкурентних переваг є важливим кроком забезпечення конкурентоспроможності регіону, яку потрібно вважати властивістю об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкурентної боротьби порівняно з аналогічними об'єктами на певному ринку [4, с. 5-27].